

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Stephani Thevpoli Bened. F. Patric. Veneti,
Academicarum Contemplationum Lib. X**

Piccolomini, Francesco

[Basel], 1590

VD16 ZV 12463

De gradibus in acquirenda Scientia. Cap. 8.

urn:nbn:de:hbz:466:1-12918

eius maximè propria est admiratio: quæ est occasio inquisitionis veritatis; & cum eius admiratio sit propria, etiam aptitudo ad ridendum propria est, quæ admirationem exposcit. Aristot. in proœmio *Metaphys.* disciplinam, non propriam hominis asserit, sed communem etiam nonnullis iumentis, & feris. De hoc tamen nullus est inter eum, & Platonem: quia, dum asserimus disciplinam esse propriam hominis; de præcipua, & propriè sumpta loquimur, quæ rationem exposcit: ea, quæ communis est etiam feris, est disciplina ex sola assuetudine, & memoria pendens. In hoc tamen Aristot. verè à Platone dissentit, nec conciliari potest: quia Aristot. intellectum, quem potestate appellat, ut omnia fieri valeat, omnibus intelligibilibus formis debere esse nudatum existimat: Plato verò solum asserit esse nudatum in respectu, & in parte; non absolute: conciliari inquam non possunt; quoniam Aristot. neque ideas, neque rationes ideis respondentes concedit, ut alibi ostensum est.

De Gradibus in acquirenda scientia.

CAP. VIII.

Quoniam ex veritatis cognitione, in homine manat omne bonum, vniuersaque eius perfectio; ac insuper, quoniam modus acquirendæ scientiæ est difficilis cognitus; adeò, ut de eo summopere Aristot. à Platone dissentiat: propterea

ptereà latiùs, & cumulatiùs in eius explicatio-
ne versari debemus. In scientiis, ac in earum
acquisitione, varij nobis occurrūt gradus; qui,
diuersa consideratione, diuersi sunt. Primò e-
nim ex sententia Platonis in Epist. 7. hi quin-
que gradus considerantur, nomen, ratio, si-
mulacrum, scientia, idea. Nomen quid sit, satis
constat: & per nomen, etiam verbum signifi-
catur. Nomen, & à natura, & ab humana insti-
tutione ducit ortum. In nomine enim duo cō-
siderantur: primò, rectitudo, rectaque eius in-
stitutio: secundò, eius impositio, sub ea ratio-
ne, qua absolutè signum est. Si ad primum re-
spicimus, proculdubio rectitudo ex rei natu-
ra pendet: nomen enim debet naturæ rei re-
spondere. Hinc munus sapientis est, impone-
re nomen: hinc non omne nomen vnicuique
rei rectè conuenit: hinc demum ducit ortum
ratio ex etymologia deprompta, qua frequen-
ter etiam vtitur Arist. Si verò nomen secundo
modo consideramus: quia id nō à natura, sed
ab homine rebus est impositum; & est signū,
quod ab homine excogitatum est, pro deno-
tandis, ac distinguendis rebus: quod etiam si-
ne rectitudine frequēter res significat; & mul-
tifariam, multisque modis apud varias natio-
nes variatur: sic ad hominis libitum formari
dicitur. Hac de re in solis verbis, non in sen-
tentia lis est inter Platonem, & Arist. ambo e-
nim concedunt, quæ dicta sunt. Ideo Plato
nonnūquam nomina ex rei natura asserit esse

desumenda, vt in Cratilo, vbi rectam nominū institutionem considerat: nonnunquam verò ea nil firmi includere, in hominis que facultate esse posita affirmat. Arist. autem asserens ea ex hominis impositione pendere, ad id respexit; quòd nomen ex eo solo recipit, vt sit nomen, quia impositum est, & factum est signum pro re aliqua significanda: at non propterea inficiatur, rectitudinem nominis ex rei natura esse desumendam. Ex his patet, quomodo nomina significant, & sint, vt instrumenta artium; quemadmodum dixit Plato in Cratilo: & non significant, vt instrumenta; quemadmodum dixit Arist. in lib. de interpretatione. Nam quatenus seruant rectitudinem, ex rei natura depromptam; se habent, periade ac instrumenta artium: in quibus necessaria est rectitudo quædam, & conueniens figura; vt suū opus absolueri valeant. Ex aduerso, non sunt sicut instrumenta; quatenus etiam sine rectitudine impositionis funguntur suo munere: & ex eo solo, quòd facta sunt signa; id habent, vt nomina sint. De nominum facultatibus varia occurrerent dicenda; sed, vt minùs instituto nostro inseruientia, prætermittuntur. Nomen itaque est id, quòd in acquirenda cognitione nobis primò occurrit. Ei succedit ratio, siue oratio, pluribus vocibus explicans nominis significationem; vt circulus est figura plana, vna linea terminata, in cuius medio est punctum, &c. Tertiò consideratur simulacrum, &

imita-

imitatio quædam in materia recepta; vt circulus pictus, vel torno factus, deletus, vel destructus: in quo consideramus, quòd ille non est verus circulus; & quòd ipse circulus nec deletur, nec destruitur, & exquisitè circulus est. Ex qua animaduersione, per excitationem à circuli imagine factam, & per rationem anime insertam, in actum expromimus ingenitam circuli formam: ex qua vario modo se habente, confurgit in nobis scientia, & vera opinio: quæ nunc ob vnitatem rationis vno nomine designantur, infra verò cumulatius distinguuntur. Postremò per huiusmodi actum insertæ rationis, dirigimur in Ideam in mente vigentem: in qua directione, & cum ea nexu posita est propria intelligentia; quæ est absolutio, & postremus terminus humanæ cognitionis. Eættria, quæ primò numerata sunt, non semper omnia necessariò nobis occurrunt; valemus enim, etià sine cognitione nominis, in cognitionem naturæ rei eleuari: postrema duo, necessaria sunt pro scientiæ absolute. Prima tria, variis permutationibus sunt obnoxia: quartum minùs: postremum verò minimè penitus. Prima tria potiùs versantur circa quale, circa imaginem, & vmbra: quartum nos extollit ad veri participationem: quintum ad ipsum verum, rei que essentiam. In primis gradibus versantur ferè omnes: in quarto pauci: in quinto, Dij quidè omnes, homines verò paucissimi; vt in Timæo asseritur. Quatuor

prima sine quinto, cognoscuntur quidem, sed confusè; exactè autem innotescunt ex cognitione quinti, vt effectus ex cognitione caussæ. Quintum verò assequi nullo pacto valemus, nisi primò accuratè in reliquis versati fuerimus; nos enim ex diuersitate ad identitatem, ex multitudine ad vnum, ex vmbra ad essentiam, cogimur eleuari. Dum nos rerum cognitionem expetimus, & quærimus; si solùm earum simulacrum cognoscere, vel explicare cupimus, in tertio gradu collocatum (quod faciunt multi) facile est assequi, quod cupimus; & multitudini cumulatè satisfacimus; & vera enunciare iudicamur: At dum ingenium aliquod verè Philosophicum, quod ita rarū est, vt rari sunt corui albi, ad quintum aspirat, & fœlici euentu illud attingit: quamuis ille contactus sit omni cognitione clarior, firmior, & certior; attamen difficile est illum literis mandare, & aliis manifestare: vt de mundi opifice dixit Plato in Timæo, quòd difficile est illum inuenire; inuentum verò aliis manifestare, est impossibile: eadem enim ideæ, & opificis est ratio, cùm ideæ opifici conueniant. Et iure aliis manifestari non potest: Primò, quia desunt verba exactè respondentia essentiæ rei, cùm sint signa vmbrearum: Secundò, quia cum illis loquimur, qui in solis versantur vmbri; & propterea ab eis carpimur, & digni reprehensione iudicamur; cùm nō videant illud quintum quadrare, exactèque respondere simula-
cris

oris in materia positus, quæ sola verè esse existimant. Hinc quoque euenit, quòd frequenter non animus scribentis, vel loquentis redarguitur, sed verba tantùm; vt contigit Platonem de Republica loquenti: ipse enim Reipublicæ diuinam quandam ideam considerauit, quam rectè nouit inter homines reperiri non posse; carpitur autem ab aliis, ad sola humana, & umbras respicientibus. Hinc conspiciamus libros de Legibus libris de Republica non omni ex parte respondere: nam Plato leges formaturus, humanas condiciones magis considerauit. Arist. in his re vera à Platone dissentit; non enim ita nos eleuat, vt Plato. Arist. rerum imaginibus contentus, in eis requieuit, nec altius eleuatus est: Plato verò imagines despiciens, ad quintum gradum ascendit; quem solum magnificat. Ex quo euenit, quòd ab Aristotele non commendatur; & sæpe verba, non eius sententia reiicitur. Et quamuis Plato hæc omnia præuidens; sua decreta, suamque sapientiam, vel potius idearum contactum, renuerit aliis manifestare; vt patet ex epistolis, & ex libris de Republica: attamen non adeò hoc præcauere valuit, vt etiam aliorum moribus aliqua ex parte non se exposuerit.

Alia graduum cognitionis explicatio. CAP. IX.

VT clarius pertinentia ad internam animæ nostræ cognitionem elucescant, alio sumpto principio cum Platone in 6. & 7. de R. P. dicamus. In